

# Skydda miljöförsvare i Sverige

## Bakgrund

### Kort förklaring

Många inom föreningen är osäkra på hur man bör se på klimataktivism. Man kan oroas över om föreningens förtroende kan lida skada om man framträder tillsammans med andra aktörer som använder fredlig civil olydnad. Detta beror till stor del på kunskapsbrist och en osäkerhet avseende strategi. Naturskyddsföreningen (kretsar, länsförbund, riksförening, nätverk, rikskansli) har därför ett högaktuellt behov av förankring kring hur vi bör förhålla oss till metoden fredlig civil olydnad och samarbeten med aktörer som använder den.

Konkret kan det handla om lämpligheten i

- att offentligt uttala sig tillsammans med aktörer som använder civil olydnad
- att ha gemensamma aktiviteter med aktörer som använder civil olydnad
- att förtroendevalda utövar metoden privat (obs att det är en mänsklig rättighet att använda fredlig civil olydnad och Sverige har åtagit sig att se till att inte på något sätt bestraffa eller trakassera miljöförsvare som utövar denna rättighet)

Samtidigt pågår en viss förföljelse från polis och skrämmande smutskastningskampanjer mot miljöförsvare även i Sverige. Även här uppstår frågan om hur mycket Naturskyddsföreningen ska arbeta för att stötta miljöförsvare i Sverige genom att tex stå upp för mänskliga rättigheter och Århuskonventionen.

Dessa frågor är svåra och det skiljer sig åt från fall till fall vad som är lämpligt. Därför är målet med denna motion inte att skapa enighet om för eller emot kontroversiell klimataktivism.

Målet är att riksföreningen ska underlätta för alla, genom att ta fram ett underlag som kan användas vid beslut. Ett underlag för kretsar m fl som beskriver strategiska för- och nackdelar, fallgropar och stöd i relevanta åtaganden såsom Århuskonventionen artikel 3.8.

Denna motion består också i att riksföreningen ska bedriva arbete med att löpande bevaka ämnet, informera i samhället och ställa krav på ansvariga myndigheter att leva upp till relevanta lagar och åtaganden.

Miljörörelsen är bred med många aktörer och roller. Vi kan samverka och se utveckling i samhället när andra rörelser lyckas. Därför är det meningsfullt att avgränsa på vilket sätt vi vill stötta miljöförsvare i Sverige. En motfråga är även om Naturskyddsföreningen kan tappa i förtroende om vi inte står upp för dessa mänskliga rättigheter. Observera att tidningen Sveriges Natur har lyft den repression som pågår mot svenska miljöförsvare, men att Naturskyddsföreningen ytterst sparsamt har rört ämnet.

### Källor:

Innehållet i det föreslagna arbetet baseras helt och hållet på Sveriges internationella åtaganden och särskilt FN's specialrapporteur Michel Forst positionspapper under 2024.

– där myndigheter och ministrar i Sverige specifikt pekas ut som oroande exempel:

<https://unece.org/climate-change/press/un-special-rapporteur-environmental-defenders-under-arhus-convention-releases>

Institutionen för mänskliga rättigheter lyfter också ämnet kort i vårrapporten 2024

<https://mrinstitutet.se/rapporter/arsrapport-om-situationen-for-manskliga-rattigheter-i-sverige-2024/>

Webbinarium: Se sammanfattning på Länsförbundet Skånes youtubekanal – 4 delar:

[https://youtu.be/piUPdNrsoKw?si=PPda4\\_oYDMJKDamZ](https://youtu.be/piUPdNrsoKw?si=PPda4_oYDMJKDamZ)

Kunskapsresurs: Vi rekommenderar särskilt riksstyrelsen att kontakta Jonas Ebbesson, professor i miljörett vid Stockholms Universitet. Han har varit med i Århuskonventionens efterlevnadskommitté och har erbjudit sig som kunskapsresurs.

## Syfte

1) Att uppnå internt samförstånd genom förtydligande av föreningens rekommendationer till kretsar och länsförbund kring hur man förhåller sig till klimataktivism med fredlig civil olydnad inom rättigheternas gränser.

*Konkret exempel 1: är det lämpligt att vara ordförande i krets och samtidigt privat utöva fredlig civil olydnad inom t ex XR - är det beroende på geografisk placering?*

*Konkret exempel 2: är det lämpligt att demonstrera som stöd bredvid annan organisation som utöver fredlig civil olydnad?*

*Konkret exempel 3: Är det risk att vår krets förlorar i förtroende om vi skriver insändare tillsammans med tex Extinction Rebellion? Vilka strategiska överväganden bör vi göra?*

2) Att stötta i Sverige aktiva miljöförsvare genom att informera samhället, samt rikta ansvarskrav mot ansvarig myndighet, om missförhållanden kring statens skyldighet att skydda miljöförsvare (vilket enligt Århuskonventionens efterlevnadskommitté inkluderar klimataktivisterna som använder fredlig civil olydnad) i enlighet med Århuskonventionens artikel 3.8. Många domstolar avstår även från att följa Europakonventionen, som är svensk lag, vilket framgår av Michel Forst's rapport 2024. Missförhållanden förekommer inom både det rättsliga området, myndighetsutövandet och samhällsdebatten.

3) Att externt upprätthålla riksföreningens goda förtroende genom ett förtydligande av förhållningssättet och genom att visa att föreningen inte accepterar brott mot mänskliga rättigheter och övriga konventioner, angående miljöförsvare.

4) Att motverka urholkning av Århuskonventionen som är viktig för Naturskyddsföreningen i andra sammanhang

5) Att motverka hotet mot den grundlagsskyddade rätten att demonstrera inklusive hotet mot lusten och viljan att demonstrera. Att därmed stärka medlemmarnas tillit till demonstrationsrätten.

## Definitioner/Förklaringar:

”Miljöförsvare” / ”Environmental defender”

<https://www.unep.org/topics/environmental-law-and-governance/who-are-environmental-defenders>

”Fredlig civil olydnad”

Begreppet används inom Århuskonventionen och innebörden förtydligas genom beslut av efterlevnadskommittén och redovisas av Michel Forst ( FN’s specialrapporteur för Århuskonventionen)

*“Under international human rights law, civil disobedience is recognized as a form of exercising the rights to freedom of expression and freedom of peaceful assembly, as guaranteed by articles 19 and 21 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) respectively.”*

För mera information se webinarium med länk i inledningen eller läs Michel Forst Position Paper. I övrigt finns omfattande utarbetade guidelines från både Venedigkommissionen, Europadomstolen och FN om hur regler ska tolkas

## Vad görs redan inom Naturskyddsföreningen

1) Föreningen har ett stort globalt arbete för miljöförsvare i låg/medelinkomstländer (policy Globalkompassen 2022-2026).

*Men inte i Sverige.*

2) Nyligen har föreningen sammanställt ett material om att bemöta hot och hat, samt skrivit en artikel:

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/miljoforsvarare-i-sverige-moter-hat-och-hot/>

*Vilket är bra internt material och uppmärksammande av ett problem, men inte på det område som motionen här inriktar sig på.*

3) Tidningen Sveriges Natur har gjort ett redaktionellt arbete som lyfter frågorna mycket tydligt och bra. Ett exempel på samverkan med andra organisationer för rätten att demonstrera är när Sveriges Natur hade en relevant inlägga från Civil Rights Defenders.

*Frågan är vad som hindrar Naturskyddsföreningen i att arbeta med det som Sveriges Natur arbetar med? Om tidningen har lyckats förmedla det relevanta i frågan utan att Naturskyddsföreningen har drabbats av brist på förtroende - borde väl även Naturskyddsföreningen kunna säga samma saker?*

4) Naturskyddsföreningen gick ut med 16 andra organisationer och lyfte hotet mot demokratin angående drabbade klimatjournalister:

<https://www.aftonbladet.se/debatt/a/B0yRJ7/17-organisationer-demokratin-i-sverige-ar-under-attack>

*Vi berör redan ämnet demokrati/klimat i samarbete med andra, men inte angående just klimataktivisters situation*

5) Naturskyddsföreningen är remissinstans angående hur Sverige efterlever Århuskonventionen.

*I senaste remissvar 10 dec 2024 fanns inget om de övergrepp som pågått och pågår mot miljöförsvare (artikel 3.8).*

## Strategisk analys

### Nackdelar:

Missbruk och förvrängning av våra ståndpunkter kan användas för att framställa föreningen i ett radikalt ljus som kan minska förtroendet.

Rekommendationer till kretsar m fl måste därför förankras i rikskansliets strategiska arbete.

### Svårigheter

Juridik i ämnet är komplext och omfattande och kräver en del arbete att sätta sig in i. Det finns dock goda samarbetsmöjligheter med flera organisationer. En strategisk viktig fråga är om föreningen vill lyfta enskilda fall eller enbart ha systematisk inriktning. Miljöförsvare drabbas på båda sätt. Både kan vara relevanta för Naturskyddsföreningen att lyfta, men säkrast kan vara att hålla sig till systematisk repression som t ex beskrivs av Forst och Institutet för mänskliga rättigheter. Forst har lyft övergrepp mot en person som är aktiv i klimatrörelsen i ett brev till Sverige i okt 2024.

### Finns andra som gör detta bättre?

Flera andra organisationer arbetar med ämnet, särskilt Civil Right Defenders och Amnesty i Sverige. Även Greenpeace har markerat om detta i media. Det är dock mycket stor skillnad om vår stora medlemsorganisation skulle höja rösten. Tillsammans har vi kraft att förändra. Vi kan ge kraft åt andra organisationer genom att instämma.

<https://www.dn.se/debatt/orimliga-straaff-vantar-dem-som-deltar-i-klimataktioner/>

### Nollalternativ:

Vi förlorar förtroende om vi är tysta om övergreppen mot svenska miljöförsvare och mänskliga rättigheter.

Århuskonventionen urholkas om vi inte agerar på hur den inte efterlevs. Vi använder den i andra sammanhang om rätten till aktinsikt och rättslig prövning.

## Motioner

**Observera att den stora textomfattningen är gjort med avsikten att riksstämman ska kunna stryka det som inte önskas.**

(A = angående ståndpunkt, B = kunskapsförankring ute i verksamheten, C = arbetet i samhället)

### Vi föreslår riksstämman besluta...

**A1)** Att Naturskyddsföreningens ståndpunkt är att stå upp för rätten att demonstrera och för rättigheterna att använda fredlig civil olydnad, i enlighet med de konventioner Sverige har åtagit sig att följa. Att föreningens medlemmar, förtroendevalda och anställda ska inte hindras, utan ska uppmuntras, att privat nyttja sina rättigheter att utöva fredlig civil olydnad.

Att Naturskyddsföreningen ska värna om förtroendet och tilliten som ligger till grund för samarbete och dialog med samhällets aktörer. Att Naturskyddsföreningen kan samverka med aktörer som använder fredlig civil olydnad.

**A1 tillägg a)** Att Riksstyrelsen avgör i vilka fall och på vilket sätt, det är lämpligt att Naturskyddsföreningen visar stöd för metoden fredlig civil olydnad. Att Riksstyrelsen kan ge kansliet i uppdrag att rekommendera avgörelse.

**A1 tillägg b)** Att Naturskyddsföreningen ska uppmuntra medborgare till fredlig civil olydnad för klimatet, på sätt som inte skadar förtroendet och tilliten gentemot aktörer som föreningen har dialog med eller samarbetar med.

**A2)** Att Naturskyddsföreningens ståndpunkt är att inom den egna verksamheten inte använda civil olydnad, fredlig som icke-fredlig, som metod, men att Naturskyddsföreningen kan samverka med aktörer som använder fredlig civil olydnad.

*Kommentar: Denna begränsning kan anses strida mot ovan nämnda konventioner. Därför bör föreningen inte anta en sådan formulering. En liknande formulering har dock publicerats från riksföreningen i Sveriges Natur. Därför står den med här som motionsförslag som ett diskussionsunderlag*

**B)** Att Naturskyddsföreningen snarast utarbetar ett underlag för kretsar, länsförbund och nätverk, som underlättar ställningstagande i frågor om fredlig civil olydnad. Att detta underlag särskilt ska belysa problemställningen samt rättigheterna inom relevanta konventioner etc.

eller

**B med tillägg)** Att Naturskyddsföreningen snarast utarbetar ett underlag för kretsar, länsförbund och nätverk, som underlättar ställningstagande i frågor om fredlig civil olydnad. Att detta underlag särskilt ska belysa problemställningen samt rättigheterna inom relevanta konventioner etc. Att underlaget ska innehålla:

- Rekommendationer för hur förtroendevalda kan utöva sina mänskliga rättigheter angående fredlig civil olydnad, utan att skada föreningens förtroende.
- Rekommendationer för hur man avgör lämpligheten i aktiviteter och offentliga uttalanden tillsammans med aktörer som använder fredlig civil olydnad.
- Rekommendationer för hur man kan upptäcka, hantera och motverka smutskastning mot miljöförsvare.
- Konkreta förslag till opinionsarbete och aktiviteter som stärker miljöförsvare, inklusive klimataktivister som använder fredlig civil olydnad, i Sverige. Exempelvis:
  - - bjuda in klimataktivist till möte
  - - bjud in jurister/Civil Right Defenders/Miljöjurister för kunskapshöjande aktivitet
  - - uppmärksamma Martin Luther King Priset
  - - ordna bokcirkel/diskussionscirklar kring frågorna tillsammans med erfarna engagerade
  - - ordna mediahanteringskurs om hur man framstår tydligt och hur man drar nytta av varandras roller i samhället
  - - ordna aktivitet om hur man motverkar smutskastning
  - - lyfta fram och mänskliggöra en person som utöver fredlig civil olydnad för klimatet
  - - visa upp att folk tar till protest som tecken på hur illa läget är

C) Att Naturskyddsföreningen löpande ska informera samhället om, samt kräva ansvarstagande hos ansvariga angående, allvarliga eller systematiska missförhållanden kring statens skyldighet att skydda miljöförsvare i enlighet med internationella konventioner. Att detta i synnerhet gäller klimataktivisterna som använder fredlig civil olydnad och som står under skydd av Europakonventionen, Århuskonventionen eller FN's konvention om mänskliga rättigheter.

Att särskilt fokus bör vara på oproportionerliga straff och åtal samt trakasserier och liknande allvarliga hot mot lusten och viljan att demonstrera.

**C tillägg a)** Att Naturskyddsföreningens information i samhället ska vara löpande men inledningsvis ske i en omfattning som motsvarar en rikskampanj eller mindre kampanj.

**C tillägg b)** Att Naturskyddsföreningens krävande av på ansvarstagande, ska ingå i information till samhället

**C tillägg c)** Att Naturskyddsföreningen ska beakta i Sverige aktiva miljöförsvareares situation i de löpande remissvaren angående Århuskonventionens efterlevnad (artikel 3.8)

Önnestad 2025-01-30

Rune Stenholm Jakobsen,  
Viceordf. i Naturskyddsföreningen i Kristianstad och Bromölla

Pia Björstrand, Advokat åt miljöförsvare.  
Medlem i Naturskyddsföreningen Nyköping/Oxelösund